

Vetenskapsrådet

ALLMÄNHETENS SYN PÅ DJURFÖRSÖK

ALLMÄNHETENS SYN PÅ DJURFÖRSÖK

ALLMÄNHETENS SYN PÅ DJURFÖRSÖK

Rapporten kan beställas på www.vr.se

VETENSKAPSRÅDET

103 78 Stockholm

© Vetenskapsrådet

ISSN 1651-7350

ISBN 978-91-7307-136-9

Foto: Magnus Gotander

Grafisk form: Erik Hagbard Couchér, Vetenskapsrådet

Tryck: CM-Gruppen, Bromma 2008

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	5
FÖRORD	7
1. UNDERSÖKNINGEN	9
2. RESULTAT	10
2.1 Spontana attityder till ordet "djurförsök"	10
2.2 Informationskällor	10
2.3 Kunskaper om djurförsök	13
2.4 Attityder till djurförsök i medicinsk forskning	14
2.5 Hur ser det ut i andra europeiska länder?	17
3. REFLEKTIONER	19
4. SUMMARY	20
5. FRÅGORNA	21

SAMMANFATTNING

Vetenskapsrådet har regeringens uppdrag att bevaka djurförsöksfrågor inom forskningen och även ett ansvar för att informera om forskning och forskningsetiska frågor samt stimulera till debatt. Denna opinionsundersökning är ett led i detta arbete.

Opinionsundersökningen beskriver allmänhetens inställning till djurförsök på ett allmänt plan men också då det kopplas ihop med medicinska ändamål. Drygt ett tusen personer i ett riksrepresentativt urval av Sveriges befolkning 16 år och äldre tillfrågades i januari 2008. Några frågor ställdes bara till en del av gruppen.

Vetenskapsrådet uppdrog åt Vetenskap & Allmänhet att genomföra undersökningen.

Resultaten visar att de flesta människor spontant tänker på medicinsk forskning när de hör ordet djurförsök, men många associerar också till smink och hygienprodukter.

De flesta – sju av tio – svenskar menar att djurförsök är acceptabelt i medicinsk forskning i syfte att finna bot för sjukdomar. Ungdomar är mest negativa. Av de 30% av de tillfrågade som var negativa till djurförsök anser 3 av 10 att det ändå kan finnas vissa tillfällen då det vore acceptabelt.

FÖRORD

Vetenskapsrådet har i uppdrag från regeringen att bevaka försöksdjursfrågor inom forskningen. Genom sin nämnd för försöksdjursvetenskap arbetar Vetenskapsrådet för fortsatt utveckling inom området, inklusive alternativa metoder till djurförsök. Vetenskapsrådet har även ett ansvar för att informera om forskning och forskningsetiska frågor samt stimulera till debatt. Tillsammans med universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Uppsala, Umeå, Sveriges lantbruksuniversitet och Karolinska Institutet driver Vetenskapsrådet webbplatsen djurforsok.info.

Opinionsundersökningen som presenteras i denna rapport är ett led i arbetet med att informera och skapa förutsättningar för en saklig diskussion. Av undersökningen framgår att sju av tio svenskar kan acceptera djurförsök inom medicinsk forskning om syftet är att få mer kunskap om sjukdomar och hur de kan förebyggas och botas. Det är på samma nivå som 1992 då en undersökning av svenskarnas attityder till försöksdjur senast mättes. Samtidigt är det intressant att tre av tio tror att kosmetika testas på djur i Sverige fast det varit förbjudet sedan 2004.

Den medicinska forskningen försöker lösa frågor kring vad som orsakar sjukdomar och hur dessa kan förebyggas, lindras och botas i syfte att förbättra hälsan hos både djur och människor. Djurförsök är en del av den medicinska forskningen och samtidigt en fråga som berör och engagerar många. Det är viktigt att känna till människors inställning i frågor som väcker debatt och kräver etiska ställningstaganden.

För ämnesrådet för medicin vid Vetenskapsrådet

Stockholm i maj 2008

Håkan Billig

Huvudsekreterare

1. UNDERSÖKNINGEN

Denna studie beskriver allmänhetens inställning till djurförsök på ett allmänt plan samt för specifikt medicinska ändamål; att behandla sjukdomar. Vetenskapsrådet har uppdragit åt Vetenskap & Allmänhet, VA, att genomföra undersökningen. VA är en ideell förening som arbetar för att främja dialog mellan forskare och allmänhet och de undersöker bland annat allmänhetens inställning till forskning. Frågorna utarbetades av VA och Vetenskapsrådet i samarbete.

1 026 svenskar telefonintervjuades av undersökningsföretaget Synovate under tiden 14–17 januari 2008. De svarande utgör ett riksrepresentativt urval av den svenska allmänheten, 16 år och äldre.

Frågorna i undersökningen, varav några var öppna och andra flervalsfrågor, återfinns sist i rapporten. De öppna frågorna inkluderades i undersökningen enbart under en dag till ett riksrepresentativt urval av den svenska allmänheten, och ställdes därmed till cirka en fjärdedel av hela urvalet, 273 personer.

2. RESULTAT

2.1 Spontana attityder till ordet ”djurförsök”

För att testa de spontana attityderna ställdes den allra första frågan öppet: ”Vad är det första du kommer att tänka på när jag säger ordet djurförsök?” Denna fråga ställdes under en dag, dvs. till 273 personer. 86 procent av dessa gav ett öppet svar, och det fanns inga stora skillnader i svarsbenägenhet mellan olika grupper av svarande.

Några exempel på svar:

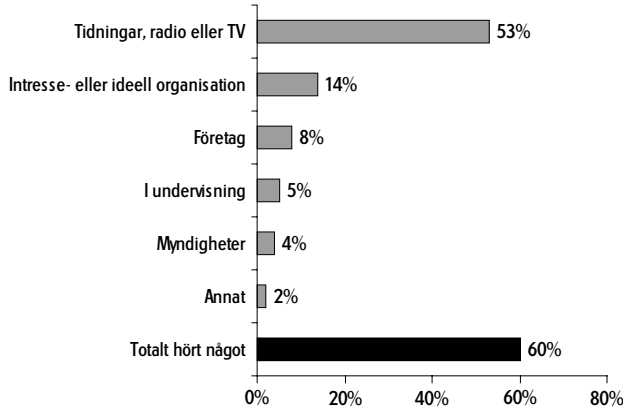
- Då tänker jag på forskning. Det är både gott och ont.
- Mediciner / medicinsk forskning
- För forskning är det nödvändigt
- Att det är hemskt / otäckt
- Djurplågeri / att djuren plågas
- Smink / kosmetika och tvålar
- Råttor i bur

Det sammantagna intrycket av de öppna svaren är att när människor hör ordet *djurförsök* tänker de oftast på forskning, vetenskap, medicin och läkemedel. Ungefär fyra av tio svarande använder något eller några av dessa ord. Sådana associationer är sällan uttalat negativa. Många förknippar också djurförsök med kosmetikautveckling, vilket oftare väcker negativa känslor. Några få associerar till pälsar, apor, minkar, hundar, etc.

Negativa associationer är vanliga; cirka fyra av tio svarande ger negativa svar, men en del av dem ser djurförsök som ett nödvändigt ont. Andra är enbart negativa; menar till exempel att djurförsök är oetiska eller onödiga, och många nämner djurplågeri.

2.2 Informationskällor

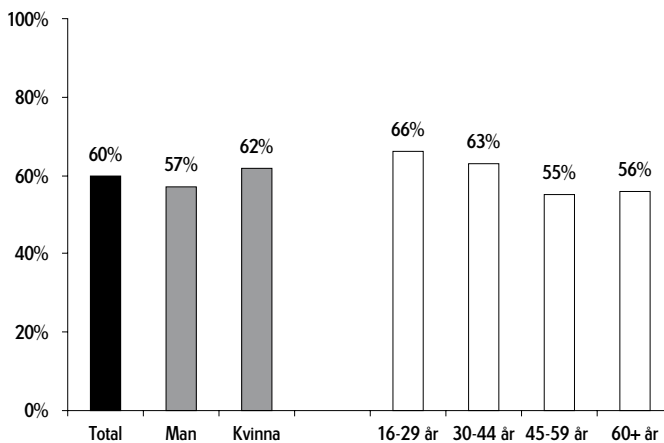
Sex av tio har sett eller hört något om djurförsök det senaste året. Nästan alla som har sett eller hört något har gjort det genom massmedia, dvs. tidningar, radio eller tv. Andra källor, som intresseorganisationer, företag, myndigheter eller i undervisning, är mycket mer ovanliga.

Figur 1. Har du under det senaste året sett eller hört något om djurförsök genom något av följande alternativ? (Flera svar möjliga)

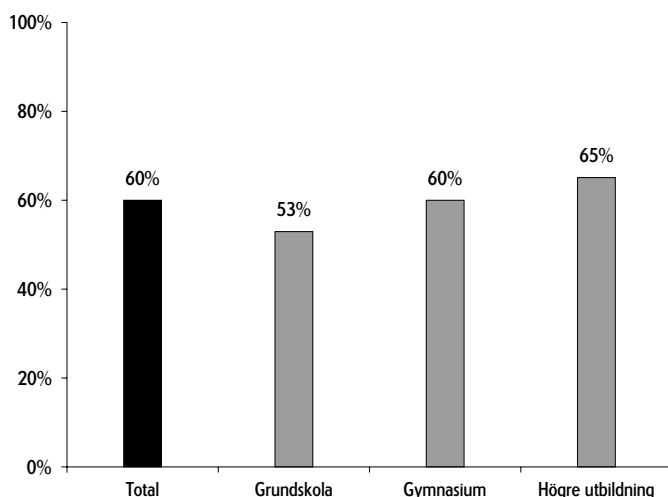
På frågan om informationskällor kunde flera svar ges, varför summan av staplarna i figuren ovan överstiger totalstapeln som anger andelen som över huvud taget säger sig ha sett eller hört något om djurförsök.

Det finns några framträdande skillnader mellan olika svarandegrupper i hur vanligt det är att ha tagit del av någon information om djurförsök. Unga (16–29 år) har sett/hört något oftare än andra, se figur 2. De unga kvinnorna är de som allra oftast anger att de tagit del av information från någon eller några av källorna, medan män mellan 45 och 59 år är de som minst ofta gjort det. I övriga åldersgrupper är könsskillnaderna försumbara.

Figur 2. Har du under det senaste året sett eller hört något om djurförsök i något av följande sammanhang? Andel ja-svar.

Vidare har högutbildade personer sett eller hört något om djurförsök oftare än andra, se figur 3. Massmedia är den vanligaste källan i alla grupper, men de högutbildade hänvisar betydligt oftare än andra till information från intresseorganisation eller ideell organisation.

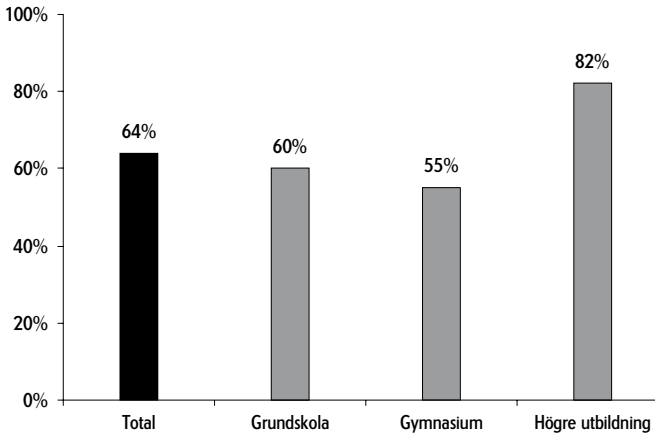

Figur 3. Har du under det senaste året sett eller hört något om djurförsök genom något av följande alternativ? Andel ja-svar.

2.3. Kunskaper om djurförsök

För att undersöka vilken kunskap människor har om djurförsök, ställdes frågan "Känner du till något eller några sammanhang där du tror att djurförsök förekommer i Sverige i dag?" Denna fråga ställdes enbart under en dag, dvs. till totalt 273 personer.

Sex av tio svarar ja (174 personer), dvs. tror sig känna till något sammanhang där det förekommer djurförsök i Sverige. De som oftast säger sig känna till sådana sammanhang är de högutbildade och de mellan 30 och 44 år. Nästan lika stor andel män (63%) som kvinnor (65%) svarar ja. En fjärdedel, 25 procent, svarar nej. De unga svarar oftare nej; fyra av tio mellan 16 och 29 år säger sig inte känna till sådana sammanhang.

Figur 4. Känner du till något eller några sammanhang där du tror att djurförsök förekommer i Sverige idag? (Andel som har svarat ja i respektive grupp)

De som svarade ja på denna fråga fick ge öppna svar om vilka sammanhang det i så fall rör sig om.

Vanligast är att tro att det förekommer djurförsök inom medicinsk forskning. Nästan alla nämner ord som till exempel forskning eller medicin. Ungefär tre av tio av de 174 personer som svarade ja nämner smink, kosmetika, schampo eller liknande; lika många män som kvinnor.

Några nämner specifika företag eller universitet, som "Astra" eller "Karolinska". Ytterst få nämner andra sammanhang, som försvaret och beteendeforskning.

Några exempel på svar, rangordnade efter hur vanligt förekommande de är:

- Forskningssyfte
- Medicin / läkemedel / när man utvecklar nya mediciner
- I cancerforskningen
- Inom sjukhus / sjukvården
- Kosmetika / smink / schampo, tvål, mm
- Astra gör djurförsök

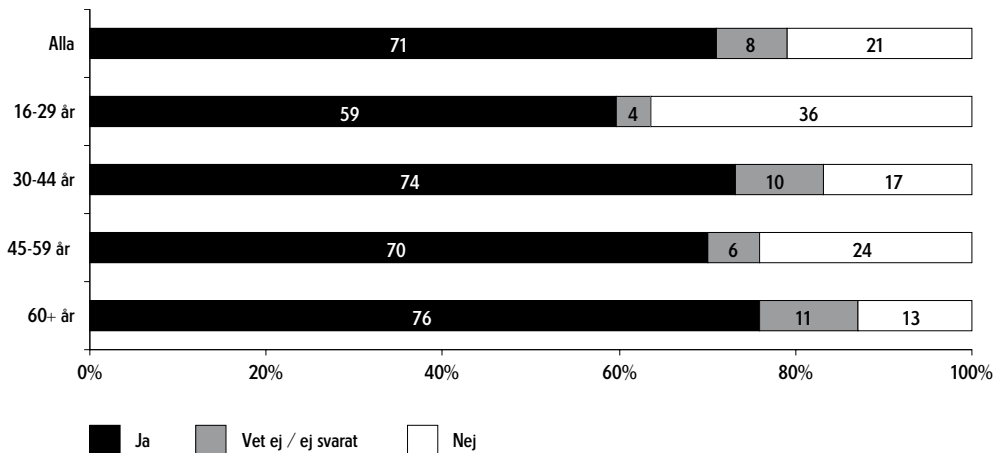
2.4. Attityder till djurförsök i medicinsk forskning

Sju av tio svenskar kan acceptera djurförsök inom medicinsk forskning, med syftet att lära sig mer om sjukdomar och hur de kan botas. Frågan löd: "I dag förekommer i Sverige djurförsök inom den medicinska forskningen.

Syftet är att forskarna ska kunna lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften eller tycker du inte det?”

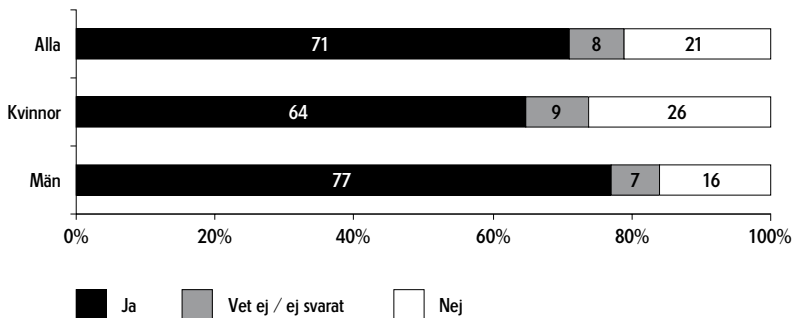
Denna fråga mäter inte *spontan* attityd utan ska ses som ett test av argument. I frågan påminns den intervjuade om ”goda argument” vilket innebär att svaret ska ses som en respons från den som fått ta emot dessa argument.

Några skillnader mellan olika grupper framträder. Unga är mer skeptiska än äldre till djurförsök, och ju yngre man är desto mer negativ är attityden. Dubbelt så många unga (36 procent) som de som är 30 år och äldre (18 procent) svarar nej på frågan. Av dem som är yngre än 23 år svarar fler än hälften (56 procent) nej. Allra mest negativa tycks de yngsta kvinnorna vara, men antalet så unga svarande är ganska litet, varför inga säkra slutsatser kan dras.

Figur 5. I dag förekommer i Sverige djurförsök inom den medicinska forskningen. Syftet är att forskarna ska kunna lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften?

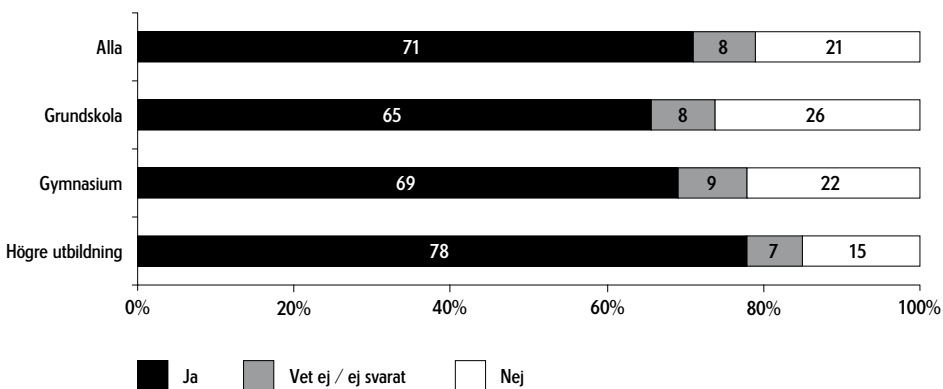
Män är mer positiva till djurförsök i de aktuella sammanhangen än kvinnor. Könsskillnaderna är ungefär lika stora oavsett ålder, dock något större mellan unga (16–29 år) män och kvinnor än mellan män och kvinnor över 30 år.

Figur 6. I dag förekommer i Sverige djurförsök inom den medicinska forskningen. Syftet är att forskarna ska kunna lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften eller tycker du inte det?

Högutbildade har allra mest positiva attityder, medan de som bara har grundskoleutbildning är mest negativt inställda, se figur 7 nedan. Det finns också skillnader beroende på var i landet man bor. En av tre glesbygdabor svarar nej, jämfört med en av fem storstadsbor eller boende i övriga landet.

Skillnaderna avseende utbildningsnivå går väl i linje med resultaten från VAs årliga undersökningar av allmänhetens attityder till forskning och forskare¹. Också där är utbildningsnivån en starkt skiljande faktor, dvs. de högutbildade är mer positiva till forskning och har högre förtroende för forskare än de med enbart grundskoleutbildning.

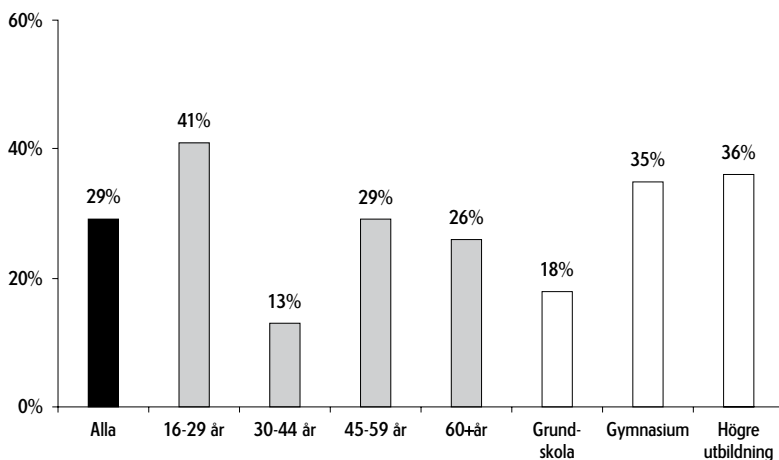

Figur 7. I dag förekommer i Sverige djurförsök inom den medicinska forskningen. Syftet är att forskarna ska kunna lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften eller tycker du inte det?

¹ Se till exempel VA-rapporter 2007:2 och 2007:3 som kan laddas ner från www.v-a.se.

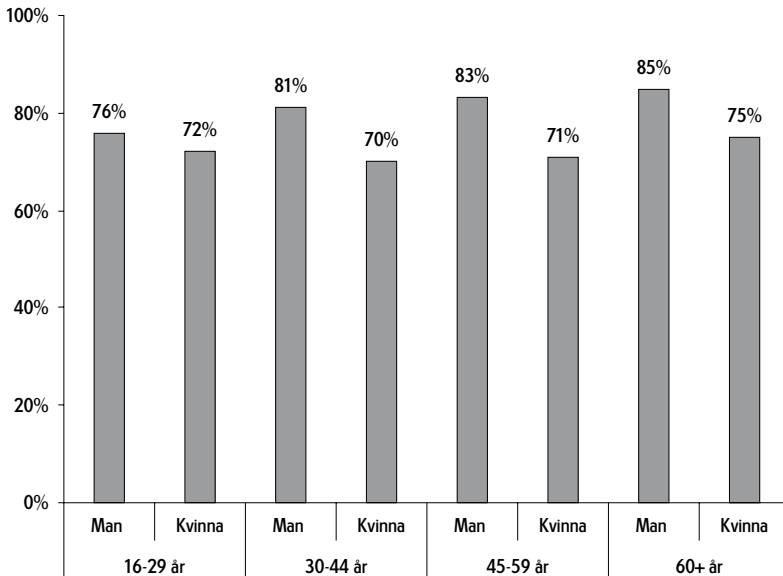
För att ytterligare undersöka resonemangen hos dem med negativa attityder till djurförsök inom medicinsk forskning, fick de som svarade nej på ovanstående fråga en uppföljande fråga om huruvida det finns *några* sammanhang där det kan vara acceptabelt med djurförsök. Av de 21 procent som svarade nej på den förra frågan, ansåg tre av tio att det ändå finns sammanhang där djurförsök kan vara acceptabla, se figur 8. Detta motsvarar sju procent av hela urvalet. Fler av de unga (41 procent av de 26 procent som svarar nej på utgångsfrågan, dvs. knappt 11 procent av alla ungdomar) anser att det finns sådana sammanhang. Likaså anser fler med gymnasie- eller högre utbildning att det finns sådana.

Figur 8. Finns det *några* sammanhang där du tycker det kan vara acceptabelt med djurförsök? (Andel ja-svar från dem som i förra frågan svarade nej)

Boende i storstäder (44 procent) tycker i högre utsträckning än andra (31 procent i glesbygd, 20 procent i övriga landet) att det kan finnas sammanhang där djurförsök är acceptabla när de får denna uppföljningsfråga. Könsskillnaderna är däremot inte signifikanta.

En summering av andelen som svarade ja på den första frågan, 71 procent, och andelen som svarar ja på den andra, 7 procent, ger ett mått på andelen som kan tänka sig att djurförsök kan vara acceptabla inom medicinsk forskning under vissa omständigheter: 78 procent. Efter en sådan summering blir ålderskillnaderna mindre än de var i den första frågan, se figur 9 nedan. Könsskillnaderna i den yngsta åldersgruppen blir nu mindre än i de övriga åldersgrupperna.

Figur 9. Sammanlagda andelar som svarar ja på en av frågorna om det är acceptabelt med djurförsök.

Efter denna fråga gavs de som svarade ja möjlighet att ge ett öppet svar med exempel på vilka sammanhang det skulle kunna röra sig om. De allra flesta svar handlar antingen om medicinsk forskning där inga alternativ finns eller om situationer då det kan garanteras att djuren inte plågas eller lider. Några menar att djurförsök är acceptabla på råttor eller möss, men inte på andra djur (grisar och apor nämns av enstaka personer som icke acceptabla).

Sammanlagt anser alltså knappt åtta av tio att djurförsök kan vara acceptabla i vissa sammanhang och under vissa omständigheter. De sammanhang och omständigheter som det handlar om kan sammanfattas i följande punkter:

- Om det rör sig om medicinsk forskning
- Om det handlar om mycket allvarliga/svåra sjukdomar
- Om det inte finns andra alternativ, dvs. djurförsök är "sista utvägen"
- Om djuren inte lider

2.5 Hur har inställningen till djurförsök varit tidigare?

Den senaste allmänna undersökningen om attityder till djurförsök som genomförts i offentlig regi gjordes 1992 av Medicinska forskningsrådet i samarbete med Sveriges Radio². Frågeställningarna är inte identiska med den

² Djurförsök – en undersökning om allmänhetens inställning till användning av djurförsök inom medicinsk forskning. Samarbete Sveriges Radio och Medicinska forskningsrådet, 1992. ISBN 91-7552-738-3. Rapporten kan laddas ner på www.vr.se

nu aktuella undersökningen, varför det är svårt att dra några slutsatser om förändringar i attityder över tid.

I sammanhanget kan dock nämnas att de närmast jämförbara resultaten med ovanstående fråga, där knappt åtta av tio idag anser att djurförsök kan vara acceptabla i vissa medicinska sammanhang och under vissa omständigheter, är frågan från 1992 års undersökning: "Vilken är er personliga åsikt om användning av försöksdjur i medicinsk forskningsverksamhet? Tycker ni att det kan tillåtas eller bör det förbjudas?". På denna fråga svarade 60 procent att det kan tillåtas eller kan tillåtas med vissa reservationer. Ytterligare tio procent sa att djurförsök generellt inte ska tillåtas, men angav reservationer att det ändå under vissa omständigheter kunde vara godtagbart. Totalt angav alltså sju av tio av de tillfrågade 1992 att djurförsök kunde vara acceptabla i vissa sammanhang och under vissa omständigheter.

2.6 Hur ser det ut i andra europeiska länder?

Det är svårt att göra direkta jämförelser med andra undersökningar och internationella studier eftersom frågorna är olika formulerade och undersökningarna gjorts på olika sätt. Två studier i Europa ger dock intressanta infallsvinklar:

Brittiska Ipsos MORI har undersökt allmänhetens inställning till djurförsök vid flera tillfällen³. År 2005 ansåg 89 procent (en ökning från 84 procent 1999) av britterna att djurförsök var acceptabla under vissa omständigheter, nämligen för medicinska tillämpningar, om det handlar om livshotande sjukdomar, om djuren inte lider i onödan eller om andra alternativ används i de fall så är möjligt. Andelen britter som accepterar djurförsök utan dessa "villkor" har ökat markant sedan 1999 (32%) och låg 2005 på 56 procent. Råttor och möss var de djur som britterna i störst utsträckning ansåg acceptabla att använda för djurförsök. De villkor som MORI identifierat överensstämmer till stor del med de sammanfattande punkterna i 2.4 ovan. Eftersom olika undersökningsmetoder och frågeformuleringar använts kan dock inte procentandelarna direkt jämföras.

Svenskar och britter ligger mycket nära varandra vad gäller attityder till djurförsök i resultaten från Eurobarometern om vetenskap och teknik 2005. En lika stor andel svenskar som britter, 40 procent, samtyckte där till djurförsök på apor och hundar om det bidrar till att lösa mänskliga

³ Use of Animals in Medical Research, Ipsos MORI, Storbritannien, 1999, 2002 och 2005. Rapporterna från 1999 och 2002 kan hämtas från <http://www.ipsos-mori.com/polls/2002/cmp.shtml> och den från 2005 från <http://www.ipsos-mori.com/polls/2005/cmp.shtml>

hälsoproblem, medan 45 procent av svenskarna och 43 procent av britterna var emot⁴.

Dessa svar placerade Sverige på en artonde plats av de 25 EU-länderna, ordnat efter andel som samtyckte. Genomsnittet inom EU var 45 procent som ansåg att djurförsök under de nämnda omständigheterna är acceptabla, och 34 procent som var emot. Författarna noterade att det finns en öst-västlig skillnad i attityder; invånare i det tidigare Östeuropa var mer positiva till djurförsök än de i det forna Västeuropa. Mest positiva var invånarna i länder som Litauen, Cypern och Bulgarien medan Luxemburgs, Österrikes och Irlands befolkningar var mest negativa.

---

⁴ Europeans, Science and Technology, Special Eurobarometer 224, juni 2005, sid. 80. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_224_report_en.pdf

3. REFLEKTIONER

De flesta människor tänker spontant på medicinsk forskning när de hör ordet djurförsök, men många associerar också till smink och hygienprodukter. En ganska stor andel får negativa associationer, men många tycker att djurförsök ändå är nödvändiga. De flesta – sju av tio – svenskar menar att djurförsök är acceptabelt i medicinsk forskning i syfte att finna bot för sjukdomar. Ungdomar är mest negativa. Av dem som generellt inte anser att djurförsök är acceptabla menar cirka tre av tio, eller sju procent av alla svarande, att det ändå kan finnas tillfällen då det vore acceptabelt – inom medicinsk forskning; i situationer där inga alternativ finns och/eller vid försök där djuren garanterat inte lider. Sammantaget innebär det att nästan åtta av tio anser att djurförsök kan vara acceptabla i vissa sammanhang.

Kosmetika och liknande produkter verkar de flesta tycka är oacceptabelt att testa på djur. Detta är i linje med svensk lagstiftning, men många tycks tro att sminktester fortfarande är tillåtna. Förmodligen känner många inte till hur lagarna är utformade. Dessutom gäller andra lagar i andra länder vars produkter säljs även i Sverige.

Majoriteten av dem som tagit del av information om djurförsök den senaste tiden har fått den via massmedia och endast ett fåtal via myndigheter. Det är framför allt högtbildade och unga som sett eller hört något om djurförsök. Ur denna undersökning framgår inte om det finns en efterfrågan på mer information och kunskap, men vi kan konstatera att det finns en potential för att öka bredden av källor.

4. SUMMARY

The Swedish Research Council, on behalf of the Swedish Government, monitors issues concerning animal experiments in research and also provides information and promotes discourse on research and research ethics. This opinion survey is part of that work.

The opinion survey describes how the public views animal experiments, both in general and in relation to medical objectives. A sample including just over 1000 individuals representing the national Swedish population aged 16 years and older was surveyed in January 2008. Some of the questions were given only to part of the group.

Vetenskap & Allmänhet (Public and Science) conducted the study on behalf of the Swedish Research Council.

The findings indicate that although most people spontaneously think of medical research when they hear the term “animal experiments”, many respondents also associate it with makeup and hygiene products.

Most – 7 in 10 – Swedes indicate that animal experiments are acceptable for medical research aimed at finding cures for diseases. Young people are most negative.

Among the 30% of respondents who find animal experiments to be unacceptable in medical research aimed at finding cures for disease, nearly one third respond that some animal experiments could, nevertheless, be acceptable in certain situations.

5. FRÅGORNA

Fråga 1

EN DAG, 273 INTERVJUER

Vad är det första du kommer att tänka på när jag säger ordet djurförsök?

SPONTANT! Fråga: Kommer du på något mer?

Ja, nämligen (ÖPPET SVAR):

Inget

Vet ej/ej svar

Fråga 2

Har du under det senaste året sett eller hört något om djurförsök i något av följande sammanhang?

LÄS UPP A – E, ROTERA! FLERA SVAR MÖJLIGA

A. I tidningar, radio eller TV

B. Information från myndigheter

C. Information från en intresseorganisation eller ideell organisation

D. Information från ett företag

E. I undervisning

F. Annat

G. Vet ej (LÄS EJ UPP)

Fråga 3

EN DAG, 273 INTERVJUER

Känner du till något eller några sammanhang där du tror att djurförsök förekommer i Sverige i dag?

SPONTANT! Fråga: Kommer du på något mer?

Ja, nämligen (ÖPPET SVAR):

Nej

Vet ej/ej svar

Fråga 4

I dag förekommer i Sverige djurförsök inom den medicinska forskningen. Syftet är att forskarna ska kunna lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften eller tycker du inte det?

Ja

Nej

Vet ej/ej svar

Fråga 5

OM INTE ACCEPTABELT I FRÅGA 4

Finns det några sammanhang där du tycker det kan vara acceptabelt med djurförsök?

SPONTANT! Fråga: Kommer du på något mer?

Ja, nämligen (ÖPPET SVAR):

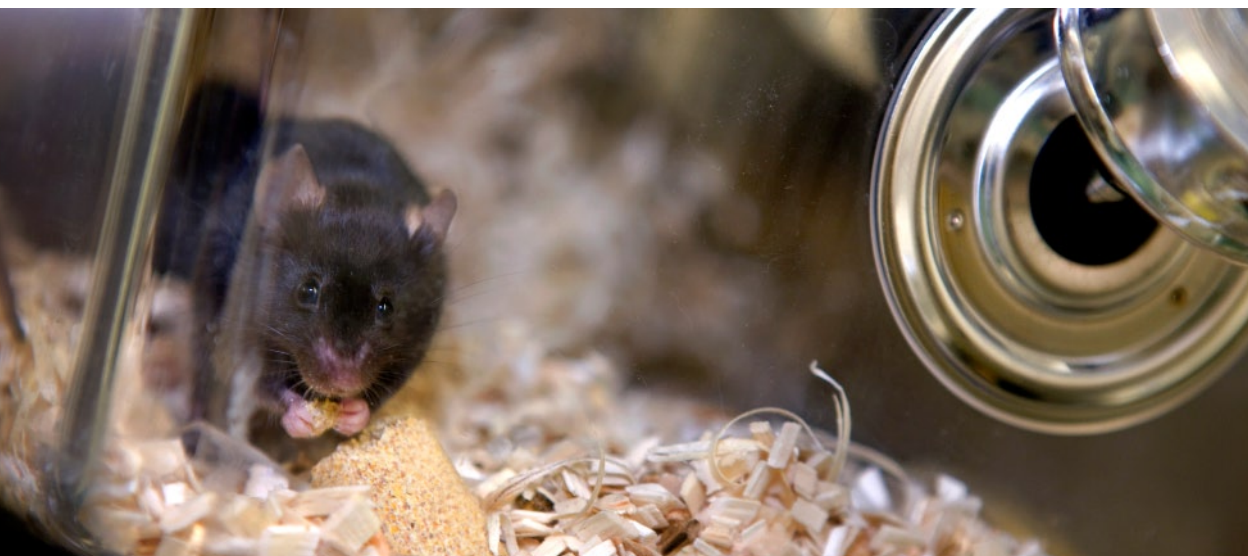
Nej

Vet ej/ej svar

Opinionsundersökningen i denna rapport beskriver allmänhetens inställning till djurförsök på ett allmänt plan men också då det kopplas ihop med medicinska ändamål. Vetenskapsrådet uppdrog åt Vetenskap & Allmänhet att genomföra undersökningen.

Vetenskapsrådet har regeringens uppdrag att bevaka djurförsöksfrågor inom forskningen och även ett ansvar för att informera om forskning och forskningsetiska frågor samt stimulera till debatt. Denna opinionsundersökning är ett led i detta arbete.

Klarabergsviadukten 82 | 103 78 Stockholm | Tel 08-546 44 000 | Fax 08-546 44 180 | vetenskapsradet@vr.se | www.vr.se

Vetenskapsrådet är en statlig myndighet som utvecklar och finansierar grundforskning av högsta kvalitet inom alla vetenskapsområden. Vetenskapsrådet arbetar med forskningsfinansiering, strategi och analys samt forskningsinformation. Målet är att Sverige ska vara en ledande forskningsnation.

ISSN 1651-7350

ISBN 978-91-7307-136-9
